

SZÖVEG –
HORVÁTH PÁL filozófus

SOROZAT –
MAGYAR PÉLDAKÉPTÁR

A NOBEL-DÍJAS ELLENÁLLÓ

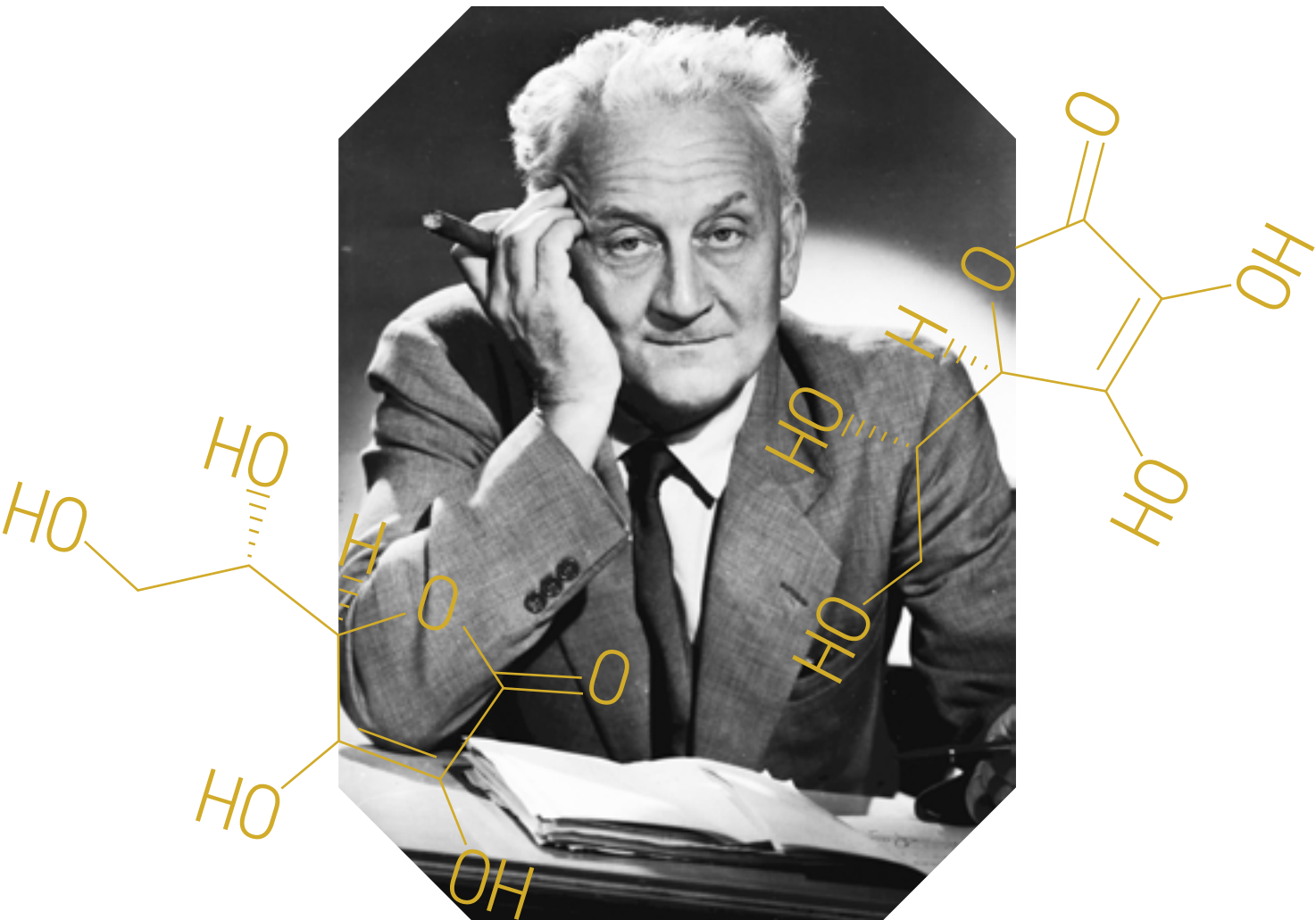
Szent-Györgyi Albert

Nagyrápolti *Szent-Györgyi Albert* régi birtokos nemesi családban született harmadik fiúként 1893-ban. Apja, *Miklós* Erdélyben élő felmenői között gazdálkodók és hivatalnokok egyaránt voltak. Édesanyja, *Lenhossék Jozefina* révén ugyanakkor a Lenhossék familiából, az egyik leghíresebb hazai orvosdinasztiából származott. Talán ezért sem meglepő, hogy már fiatalon vonzotta őt is az orvosi, egészen pontosan a kutatóorvosi pályája.

- ◆ A Lónyay Utcai Református Gimnáziumban tett érettségi után a pesti egyetem orvoskarára iratkozott be. Ám mire végzett 1917-ben, javában dúlt a világháború, amelynek utolsó éveiben katonaeorvosként a keleti fronton, majd a hátszágban szolgált. A háború végén Pozsonyba került, az ottani egyetemi klinikára, Csehszlovákia megalakulása után azonban távoznia kellett. Mivel továbbra is a kutatómunka, az orvosi vegytan és élettan érdekelte, állás után kellett néznie. Trianon után azonban ilyen állás Magyarországon nem kínálkozott. Barátja és kollégája, a később ugyancsak Nobel-díjas osztrák *Carl Cori* társaságában Prágába ment, majd Németországban és Hollandiában talált állást, ekkor kezdte el a mellékvese működésére vonatkozó, lényegében orvoscémiai kutatásait. Különösen az általa hexuronsavnak nevezett anyag és annak élettani hatása érdekelte, amelyet a mellékvese termel. Ért is el eredményeket, publikációival pedig egy oxfordi ösztöndíjhoz is hozzájutott. Ekkor már, az 1920-as évek dereka után az izomműködés kémiját, a szerves savak élettani jelentőségét vizsgálta.

Az ekkor még titokzatosnak számító C-vitaminnak a kinyerési módját és hatásmechanizmusát is kereste.

A PAPRIKASALÁTÁTÓL A NOBEL-DÍJIG

Miután idehaza – főleg Klebelsberg Kunó erőfeszítései jóvoltából – az oktatás, a kultúra és a tudomány virágkora érkezett el, másokkal együtt a miniszter őt is hazahívta. Egy hosszabb tanulmányutat követően a szegedi egyetemen kapott tanári állást és kutatási lehetőséget, munkáját pedig a Rockefeller Alapítvány is támogatta. Ebben a közegben született meg az a nagy felfedezése, amely meghozta számára a nemzetközi elismerést és a világhírt. Az úgynevezett citrátkör biokémiai működését vizsgálta, az általa aszkorbinsavnak elnevezett, a skorbut ellenanyagának számító, évtizedek óta keresett C-vitamin kinyerésével és pontos meghatározásával foglalkozott. Kiderült, hogy ez a kis mennyiségben a mellékveséből, nagy fáradtsággal a citrusfélékből kivonható anyag azonos az általa korábban hexuronsavnak nevezett vegyülettel, amelynek a biológiai oxidációban van meghatározó szerepe.

Sikerült paprikából kinyernie azt a csodaszert, amit azóta is C-vitaminként ismerünk.

Mások már más alapanyagból is próbálták kivonni ezt az anyagot, valójában egy szerves vegyületet, Szent-Györgyit azonban egy véletlen segítette a nagy eredményhez. Egy este felesége paprikasalátával kínálta, amit nem volt kedve megenni. Inkább bevitte a laboratóriumba, ahol megvizsgálva kiderült, hogy a jóféle Szeged környéki paprika bőséges forrása az oly nagyon keresett anyagnak. Az ellenőrző vizsgálatok, az előállítási technika kidolgozása következett, majd nemzetközi fórumokon és publikációkban az eredmények ismertetése. A fogadtatás, a siker egyértelmű volt, hiszen az 1937-es esztendőben Szent-Györgyi Albert

lett az orvosi és élettani Nobel-díj kitüntetettje, máig az egyetlen Nobel-díjas magyar tudós, aki eredményét itthon, a Tisza partján érte el. Nem maradtak el a hazai elismerések sem, hiszen 1938-ban tagjai közé választotta a Magyar Tudományos Akadémia, két évre rá pedig ő lett a szegedi egyetem rektora.

FORDULAT ÉS EMIGRÁCIÓ

Mint ismert és elismert tudós, ekkor már közéleti személyiségekkel, tudósokkal, írókkal, politikusokkal is tartotta a kapcsolatot. Fontossá akkor vált ez, amikor már javában dúlt a II. világháború. Szent-Györgyi ellenezte a háborút, így békepárti, Magyarország kilépését szorgalmazó értelmiségiekkel, polgári ellenzéki pártokkal került kapcsolatba. Szent-Györgyi Szervezet néven ellenállói kört szervezett, amikor pedig Kállay Miklós miniszterelnöksége idején Horthy kormányzó jóváhagyásával a háborúból való kilépés előkészítésével próbálkozott, titkos küldetést is vállalt. A kormány és a németellenes polgári pártok nevében titokban Isztambulban tárgyalt a szövetséges hatalmak képviselőivel, ami miatt felkerült a Gestapo feketelistájára.

A német megszállás után bujkálni kényszerült, az ostromot pedig a pesti svéd követségen vészelte át.

1945-től szinte azonnal szerepet vállalt az új, demokratikus magyar közéletben. Miközben vezetője lett a pesti egyetem biokémiai tanszékének, a koalíciós időkben nemzetgyűlési képviselő volt, az Országos Köznevelési Tanács elnöke, a Magyar Tudományos Akadémia másodelnöke. Kezdetben szerepet vállalt a Szovjet–Magyar Baráti Társaság munkájában, kültagjává választotta a Szovjet Tudományos Akadémia, ám a fordulat évének közeledtével belátta, hogy semmivé válik a független, polgári, demokratikus Magyarország megteremtésének esélye. Így még 1947-ben emigrált, előbb Svédországba, majd az Egyesült Államokba ment, a Kossuth-díj 1948-as, első közötti elnyerése idején már nem volt idehaza.

A TUDÓS KÖZÉLETI HANGJA

Massachusetts-ben, Woods Hole-ban telepedett le, alapítványi támogatással folytatta oktató- és kutatómunkáját. 1955-ben lett amerikai állampolgár, tekintélyes tudományos testületek tagja. Folytatta az izomműködés

biokémiáját, a sejtlégzést és az oxidánsokat érintő kutatásait, és bár áttörő eredményre ő sem jutott, a rák elleni küzdelemben is beírta a nevét az élő sejtekben meglévő úgynevezett szabad gyökök vizsgálatával. A hatvanas években ismét vállalt közéleti szerepeket. Aktívan részt vett a világ tudósainak a nukleáris fegyverkezést elítélő mozgalmaiban, fellépett a vietnami háború ellen.

Ekkor írta „Őrült majom” című nagyhatású könyvét, amelyben civilizációnk önpusztítása ellen emelte fel a szavát.

Tudósi sikerei mellett magánélete zaklatottan alakult. Négyszer nősült, kétszer vált el, egyszer megözvegyült, és egyetlen lánygyermekének halálát is meg kellett élnie az 1960-as években. Szívben, lélekben mindig magyar maradt, haza azonban csak két ízben látogatott. 1973-ban ott volt Szegeden az új Biológiai Kutatóközpont átadásán, 1978-ban pedig tagja volt a Szent Koronát hazahozó amerikai delegációnak. Élete során számos külföldi és hazai elismerésben volt része, így egyebek között 1937-ben lett a Corvin Koszorú, 1983-ban a Magyar Népköztársaság Zászlórendje kitüntetettje. Szent-Györgyi Albert hosszú, tudományos eredményekben gazdag élet után kilencvenhárom évesen, 1986-ban távozott az élők sorából. Kívánságának megfelelően Woods Hole-ban, tengerparti háza kertjében helyezték örök nyugalomra.

Hazája azóta is tisztelettel emlékezik meg róla, mint egyetlen olyan tudósáról, aki nem a messzi idegenben elért eredményeivel, hanem hazai kutatásaival és a magyar paprikával lett a Nobel- díj kitüntetettje.

Alakját nevében őrzi ma a Szegedi Egyetem orvoskara, a Szent-Györgyi Albert-díj rangos tudományos elismerés, de neveztek el róla közterületet, szobrai és emléktáblái idézik alakját. Valójában előtte tisztelegnek mindazok, akik egészségük megőrzését a C-vitamin-készítményeknek köszönhetik. ♦

MÁR LEHET REGISZTRÁLNI A KATOLIKUS VILÁG LEGFONTOSABB ESEMÉNYÉRE

2020-ban hazánk rendez a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszust (NEK), amely nem a szó legszorosabb értelmében vett kongresszus, sokkal inkább egy nagyszabású nemzetközi rendezvénysorozat. A kenyér és a bor színe alatt jelen lévő Jézus Krisztust ünnepeľjük, nemcsak a szentmisékben, hanem tartalmas és változatos lelki és kulturális programokkal. Már lehet regisztrálni a jövő őszi rendezvény legfontosabb eseményeire.

◆ A résztvevők a rendezvény honlapján (<http://iec2020.hu>) keresztül regisztrálhatnak a nagyrészt ingyenes eseményekre. A NEK online regisztrációs felületén létrehozott saját fiók nem jár semmilyen elköteleződéssel, ingyenes, és lehetővé teszi, hogy az érdeklődők minden lényeges információról időben értesülhessenek. Fiókot nyitni egyénileg és csoportosan lehetséges.

A Kongresszus honlapjáról kinyomtatott és kitöltött jelentkezési lapot postázni is lehet. A minél korábbi regisztráció segíti a szervezők munkáját, és a regisztrálóknak biztosítja a részvételt. Emellett a regisztrációs rendszer tájékoztat az utazási lehetőségekről (például a 90%-os MÁV-kezdemenyről), a szállás- és étkezésfoglalás lehetőségéről. Plébániai, közösségi, iskolai csoportoknak a különbuszt vagy különvonaton helyet ingyenesen biztosítanak, amennyiben 2020. május 31-ig jelzik igényüket.

A KONGRESSZUS LEGFONTOSABB ESEMÉNYEI

- ▶ **Nyitó szentmise elsőáldozással a Puskás Ferenc Stadionban (szeptember 13., vasárnap, 15:00 – helyre szóló jegyek!)**
- ▶ **Forrásfont ifjúsági est a Papp László Sportaréńában (szeptember 18., péntek)**
- ▶ **„Magyar” szentmise a Kossuth téren, valamint utána az eucharisztikus gyertyás körmenet a Hősök teréig (szeptember 19., szombat, 17:00)**
- ▶ **Záró szentmise a Hősök terén (szeptember 20., vasárnap, 11:00)**

A Kongresszust megelőző háromnapos Teológiai Szimpóziumra (szeptember 10–12., Esztergom) és a Hungexpón tartott ötnapos konferenciára vagy „lelki gyakorlatra” (szeptember 14–18., Budapest) már megvásárolhatók a belépők. Az érdeklődők a NEK honlapján nemcsak megtalálhatják a programot, hanem megismerhetik a világ minden tájáról érkező vendégelődöket is.

A Kongresszus szervezéséről és az önkéntesség lehetőségeiről naprakész információkat tartalmaz a Kongresszus hírlevele, amelyre a www.iec2020.hu honlapon lehet feliratkozni.

A Kongresszus közösségébe a NEK Facebook és Instagram oldalain keresztül is bekapcsolódhatunk. ◆

52.
NEMZETKÖZI
EUCARISZTIKUS
KONGRESSZUS

BUDAPEST | 2020.
szeptember 13–20.

IEC 2020
BUDAPEST | HUNGARY

Kép: Bénédicte Kurzen Noor and Sanne de Wilde Noor

Kehinde Deborah és Taiwo Celestine (10) Igbo-Ora, Nigéria, 2018

SZÖVEG –
SZALAY KRISZTINA

SOROZAT –
VILÁG-KÉP

KETTEN

A legtöbb ikerpár jelenleg Nigériában él, és közülük különösen sokan a délnyugati joruba népcsoporthoz tartoznak. A térségben – egyelőre ismeretlen okok miatt – tízszer annyi az ikerpárok száma, mint a környék más régióiban.

Kehinde Quadrat és Taiwo Badrat (17), Igbo-Ora, Nigéria, 2018

- ◆ Manapság öröm és ünnepélyes fogadtatás veszi körül ezeket az újszülötteket, sokan szerencsét és jó módot remélnek az ikrek érkezésekor, de van, ahol éppen ellenkezőleg, még ma is ördögi, démoni, kifejezetten baljós előjelnek tekintik. Két fotós, a francia Bénédicte Kurzen és a belga származású Sanne de Wilde Gwagwaladából kiindulva kezdtek dokumentálni az egyre gyakoribb ikerpár-jelenséget, itt járhat a legsúlyosabb következményekkel egy ikerpár születése. Egészen Igbo Oráig jutottak, amely nemcsak örvend az ikreknek, de egyenesen az ikerpárok fővárosának tekinti magát. Ugyanitt rendezték meg az Iker Fesztivált, ahol tavaly mintegy 2000 pár jelent meg. Az elsőszülöttet Taiwónak hívják, ennek jelentése „aki elsőként ízlelheti a világot”, míg a második gyermek a Kehinde nevet kapja, mert „a másik után érkezett”.

A két művész nemcsak a kettősség mitológiáját jeleníti meg, hanem egyúttal a művészi együttműködést is. A fotós duó és a fotózott ikrek közötti párhuzamot az alkotók a színek megjelenítésével, tükrökkel, egymásra fotózott dupla expozíciókkal kívánták érzékeltetni.

A *Land of Ibeji* sorozat a World Press Photo Portré „Stories” kategóriájában első helyezést nyert el, és a világ számos országát, többek között Budapestet is megjáró kiállítás része lett. ◆